
Proč řešit židovskou otázku?

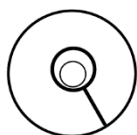
Michal Frankl

Vzdělávací cíl

Cvičení pracuje s antisemitskou žádostí plzeňského právníka z doby druhé československé republiky (1938–1939). Zaměřuje se na rozbor jazyka antisemitismu a porozumění tomu, jakým způsobem konstruuje obrazy nás a cizích (my versus oni). Při analýze dokumentu a jeho následném přepisování vytváříme prostor, v němž si žáci mohou uvědomit, že sociální problémy je možné konstruktivně diskutovat a řešit pouze bez ideologických předsudků, stereotypů a představ odtržených od skutečnosti. Obdobná zkušenost s ideologickým jazykem rozvíjí u žáků kritický odstup od současných podob ideologizace a černobílého vidění světa.

Jednotlivé operace

Ikony na jednotlivých slidech cvičení poukazují na to, jaký druh operace daná obrazovka umožňuje:

Faksimile dokumentu je možné přiblížit lupou. Při kliknutí levým tlačítkem do obrazu přiblíží lupa část obrazu ve výřezu.

Do boxu pro text uživatel zapisuje odpověď na otázku nebo jiný komentář (dle zadání). Aplikace umožňuje přepisování původního textu v editoru a zobrazuje zanesené změny.

Aplikace umožňuje uživateli, aby v textu barevně označil slova či slovní spojení. S nimi může dále pracovat dle zadání:

- Po označení slova levým tlačítkem myši může uživatel zvolit kategorii, kterou chce vybrat dle zadání. Jednotlivé kategorie jsou odlišeny barvou. Křížkem lze označení slova odstranit.
- Po označení klíčové pasáže levým tlačítkem myši může uživatel doplnit textový komentář.
- Po označení části textu levým tlačítkem myši uživatel přepisuje původní text. Nový text napsaný uživatelem

je vyznačen. Tlačítkem „Obnovit původní text“ lze obnovit původní verzi textu bez změn uživatele, uživatel však přijde o změny, které zanesl.

Označené výrazy z textu převede aplikace do analytické tabulky. Uživatel tahem myši vzájemně výrazy přiřazuje podle zadání. Přiřazení lze opět zrušit křížkem.

Základní typy práce s cvičením

1. Učitel může pracovat společně s celou třídou s využitím dataprojektoru. Zanáší pak výsledky práce do jednoho cvičení. Po vyplnění toto cvičení ukládá, aby mu je server odeslal na zadanou e-mailovou adresu. Výsledek společné práce může nasdílet žákům.
2. Historylab lze využít ke skupinové práci ve třídě, pokud je možné pracovat s několika počítači. Učitel předá žákům odkaz na konkrétní cvičení a instruuje je, aby na závěr cvičení vyplnili e-mailovou adresu jednoho ze žáků ve skupině i adresu učitele a uložili výsledky práce. Vyplněná cvičení server odešle na zadané adresy. Žák, jemuž cvičení přišlo na e-mail, může výsledky rozposlat ostatním členům skupiny.
3. Učitel může cvičení zadat i jako domácí úkol. Musí žákům odeslat odkaz na cvičení a instruuje je, aby po vyplnění úkolu zadali svou e-mailovou adresu i adresu učitele a uložili výsledky práce. Vyplněná cvičení server odešle na zadané adresy.

Prameny

Velevážené

vládě republiky Česko-Slovenské

v P r a z e III.
Valdštýnská 12.

JUDr.Bohumil Š e d i v ý , kandidát advokacie
v Plzni, Klostermannova ul.č.3,

1/ žádá uctivě o řešení židovské
otázky k cíli umožnění existen-
ce,

2/ a činí uvnitř uvedenou zdvoři-
lou žádost.

Jednou .

Slovutné

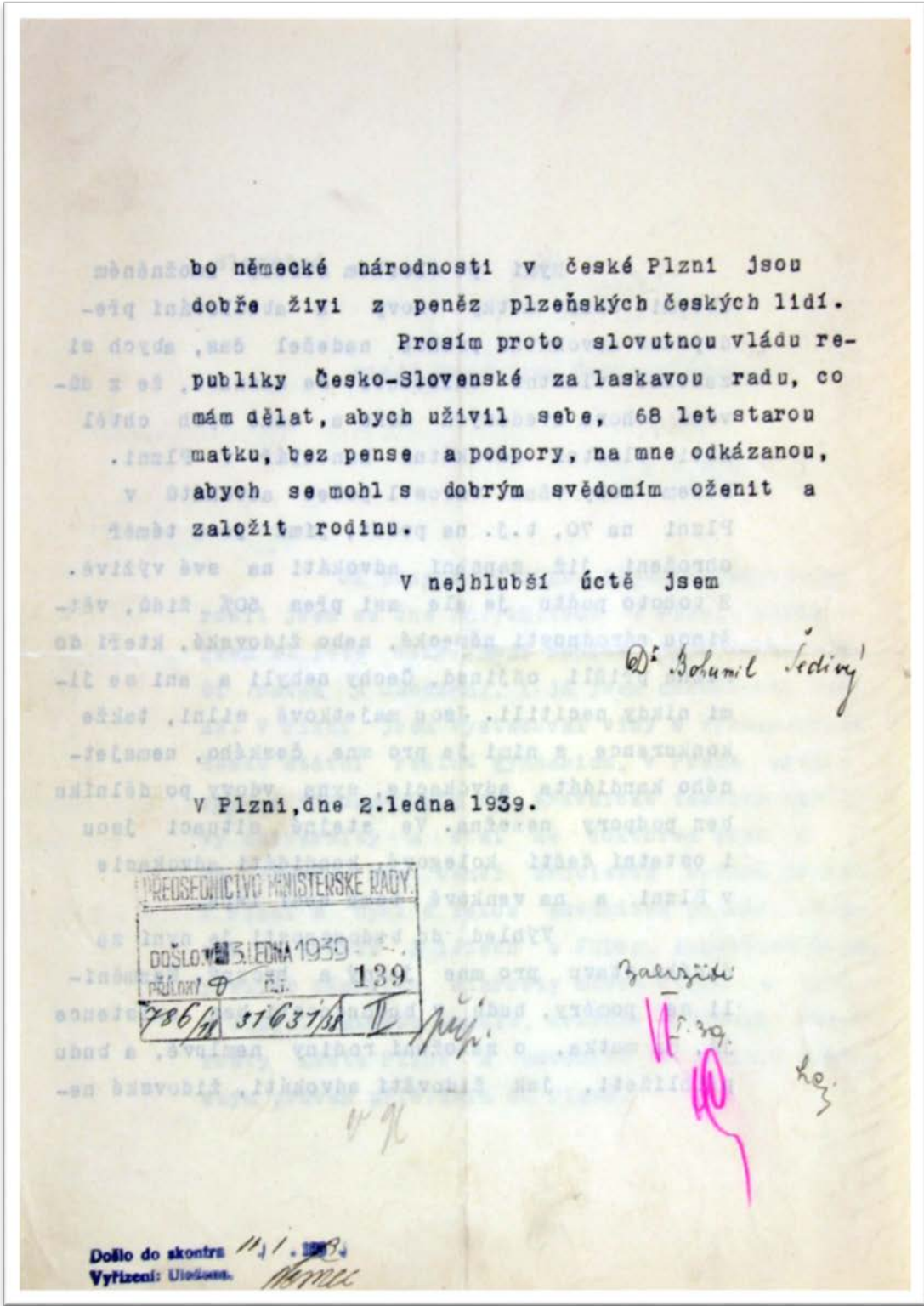
vládě republiky Česko-Slovenské

v P r a z e .

Já podepsaný JUDr. Bohumil Šedivý, narodil jsem se dne 26./12.1907 v Plzni, takže jsem 31 léta stár. Moji rodiče byli rození Češi /matka z Chodska/, i já jsem národnosti české. V Plzni jsem vystudoval vždy s vyznamenáním české státní reálné gymnasium, v Praze studoval s vyznamenáním na právnické fakultě Karlovy university a stal se doktorem práv v 23 letech. Mám téměř dvouletou soudní praksi v Plzni a nyní 6 letou advokátní praksi, konanou v prvých 3 letech u JUDra. Augustina Šipa, prvního náměstka starosty města Plzně a nyní u JUDra. Matouše Mandla, druhého náměstky starosty města Plzně a advokátů v Plzni. Domovským právem přísluším do Plzně.

Nyní po dlouhém studiu umožněném obětmi chudé matky vdovy a absolvování předepsané advokátní praxe nadešel čas, abych si založil vlastní existenci. Je nasnadě, že z důvodů shora uvedených mohu a také bych chtěl mít vlastní advokátní kancelář v Plzni. Během doby však vzrostl počet advokátů v Plzni na 70, t.j. na počet, jímž jsou téměř ohroženi již zapsaní advokáti na své výživě. Z tohoto počtu je ale asi přes 50% židů, většinou národnosti německé, nebo židovské, kteří do Plzně přišli odjinud, Čechy nebyli a ani se jimi nikdy necítili. Jsou majetkově silní, takže konkurence s nimi je pro mne českého, nemajetného kandidáta advokacie, syna vdovy po dělníku bez podpory nemožná. Ve stejné situaci jsou i ostatní čeští kolegové, kandidáti advokacie v Plzni a na venkově tomu není lépe.

Výhled do budoucnosti je nyní za daného stavu pro mne jasný a hrozný. Nezmění-li se poměry, budu v budoucnosti bez existence já, má matka, o založení rodiny nemluvě, a budu přihlížeti, jak židovští advokáti, židovské ne-

Zdroj: Národní archiv, Předsednictvo ministerské rady, sign. 786-17, k. 3417

Doporučený postup pro společnou práci v hodině s dataprojektorem

1. **Úvodní fáze.** Třída si společně čte text na dataprojektoru. Učitel podněcuje srovnání přepisu textu v editoru se skenem původního pramene. Dle podnětů žáků může učitel pomocí lupy zvětšovat konkrétní místa na faksimile. (5 minut)
2. **Analytická fáze I.** Druhý slide se zaměřuje na porozumění textu. Žáci se snaží pochopit požadavky právníka Šedivého. Učitel moderuje diskuzi, v níž se žáci pokouší formulovat příčiny, které Šedivého k zaslání žádosti vedly. Popisují, o co československou vládu žádá. Závěry učitel zapisuje do textového pole. (5 minut)
3. **Analytická fáze II.** Třetí slide nabízí žákům část dopisu, v níž se autor snaží zdůvodnit svou žádost. Žáci mají v textu označit alespoň tři výrazy, které vyjadřují vlastnosti a činnosti, jež autor přičítá Židům. Zároveň označují tři výrazy, s jejichž pomocí právník Šedivý popisuje sám sebe (potažmo Čechy). Učitel podněcuje a moderuje diskuzi nad výběrem vhodných výrazů a označuje je v editoru. (5 minut)
4. **Analytická fáze III.** Na čtvrtém slidu se nachází analytická tabulka. Jsou v ní předznačeny výrazy, jež třída na předchozím slidu vybrala jako Šedivého charakteristiku Židů. Po diskuzi ve třídě k nim učitel přiřazuje související výrazy, jež popisují vlastnosti a činnosti autora (potažmo Čechů). Analýza prohlubuje porozumění textu a zaměřuje pozornost žáků na konstruování obrazů nás a těch druhých. Učitel připomíná badatelskou otázku: „Proč řešit židovskou otázku?“ (5 minut)
5. **Interpretační fáze I.** Na pátém slidu zasazují žáci text žádosti do historických souvislostí. Pro základní orientaci mohou využít popisek pod textem žádosti, případně i jiné zdroje (učebnici, internet). Učitel moderuje diskuzi, v níž žáci vybírají klíčové pasáže textu a pokouší se je přiřadit k historickým událostem a jevům. Učitel dle podnětů žáků označuje pasáže v textu a zapisuje komentáře. (10 minut)
6. **Interpretační fáze II.** Šestý slide znovu ukazuje část textu, v níž autor zdůvodňuje svou žádost. Žáci mají za úkol přeformulovat text, aby neobsahoval prvky antisemitismu. Učitel moderuje diskuzi, jež se zaměřuje na kritickou reflexi Šedivého argumentace. Žáci identifikují antisemitské postoje a pokouší se je nahradit ideologicky nezaujatou argumentací. Učitel zapisuje závěry do textového pole. Následně zapisuje identifikační údaje a ukládá vyplněné cvičení. (15 minut)
7. **Navazující fáze.** Dle vlastní preference učitel zapojuje výstupy z práce s prameny do dalšího výkladu.

Doporučený postup pro skupinovou práci ve třídě

1. **Úvodní fáze.** Žáci ve skupinách čtou text žádosti. Učitel podněcuje žáky, aby srovnali přepis textu v editoru se skenem původního pramene. Případně dle vlastní úvahy žádost vztahuje k tomu, co třída probírala. (5 minut)
2. **Analytická fáze I.** Druhý slide se zaměřuje na porozumění textu. Žáci se snaží pochopit požadavky právníka Šedivého. Ve skupině diskutují nad žádostí a zapisují do textového pole, o co Šedivý československou vládu žádá, co zdůrazňuje a jaké řeší problémy. (5 minut).
3. **Analytická fáze II.** Třetí slide nabízí žákům část dopisu, v níž se autor snaží zdůvodnit svou žádost. Žáci mají v textu označit alespoň tři výrazy, které vyjadřují vlastnosti a činnosti, jež autor přičítá Židům. Zároveň označují tři výrazy, s jejichž pomocí právník Šedivý popisuje sám sebe (potažmo Čechy). Žáci ve skupině diskutují nad výběrem vhodných výrazů a označují je v editoru. (5 minut)
4. **Analytická fáze III.** Na čtvrtém slidu se nachází analytická tabulka. Jsou v ní předznačeny výrazy, jež žáci na předchozím slidu vybrali jako Šedivého charakteristiku Židů. Po diskuzi ve skupině přiřazují žáci související výrazy, jež popisují vlastnosti a činnosti autora (potažmo Čechů). Analýza prohlubuje porozumění textu a zaměřuje pozornost žáků na konstruování obrazů nás a těch druhých. Učitel připomíná badatelskou otázku: „Proč řešit židovskou otázku?“ (5 minut)
5. **Interpretační fáze I.** Na pátém slidu zasazují žáci text žádosti do historických souvislostí. Pro základní orientaci mohou využít popisek pod textem žádosti, případně i jiné zdroje (učebnici, internet). Žáci diskutují ve skupině a následně označují klíčové pasáže textu a pokouší se je přiřadit k historickým událostem a jevům. Učitel podněcuje otázky, pomáhá jednotlivým skupinám s orientací v historických souvislostech. Žáci návazně zapisují závěry do komentáře. (10 minut)
6. **Interpretační fáze II.** Šestý slide znovu ukazuje část textu, v níž autor zdůvodňuje svou žádost. Žáci mají za úkol přeformulovat text, aby neobsahoval prvky antisemitismu. Žáci ve skupině diskutují, jakým způsobem Šedivý argumentuje. Pokouší se identifikovat antisemitské postoje a diskutují nad tím, jak je nahradit ideologicky nezaujatou argumentací. Následně zapisují závěry do textového pole. Učitel instruuje žáky, aby zadali identifikační údaje a uložili cvičení. (10 minut)
7. **Prezentační a diskuzní fáze.** Jednotlivé skupiny stručně prezentují, jak odpověděly na rámcovou badatelskou otázku. Učitel moderuje diskuzi a případně zapojuje další otázky. (5 minut)

8. **Navazující fáze.** Dle vlastní preference učitel zapojuje výstupy z práce s prameny do další výuky a navazujícího výkladu.

Doporučený postup pro domácí úkol

Domácí úkol doporučujeme zadávat třídě, která již má zkušenost s aplikací z práce v hodině. Vzdělávací dopad úkolu se zvyšuje, pokud mu věnujeme pozornost v navazující hodině. Učitel žákům odešle mailem odkaz na cvičení. Díky zkušenostem s aplikací by se měli v prostředí snadno zorientovat a plnit úkoly dle zadání. Učitel může předem zdůraznit výstupy, které se mu jeví klíčové a které by měli žáci prezentovat na navazující hodině. Učitel tak může zrychleně a společně s celou třídou projít cvičení přes dataprojektor a po linii navržené výše. Zaměří se přitom zejména na interpretační fáze, v jejichž rámci mohou žáci představit, jak zodpověděli rámcovou badatelskou otázku „Proč řešit židovskou otázku?“. Učitel zjišťuje, zda práce s prameny negenerovala ještě další otázky. Dle vlastní preference pak zapojuje výstupy z domácí práce s prameny do dalšího výkladu.

Možné výstupy

Analytická fáze. Žáci by měli postřehnout, že se jedná o žádost adresovanou přímo vládě a že předmětem žádosti je „řešení židovské otázky“. Bohumil Šedivý argumentuje svým českým původem, chudobou a pracovitostí. Není však jasné, jak si představuje řešení situace. V rámci navazující analýzy mají žáci označit tři výrazy vyjadřující vlastnosti a činnosti, jež autor v žádosti přičítá Židům. Mohou kupříkladu postřehnout důraz na cizí původ („přišli odjinud“), bohatství („majetkově silní“), příklon k německému („národnosti německé“) či prosperitu na úkor Čechů („jsou dobře živi z peněz plzeňských českých lidí“), případně slabý vztah k češtví („Čechy nebyli a ani se jimi nikdy necítili“). V případě Bohumila Šedivého (potažmo Čechů) mohou žáci označit důraz na češtví a chudobu („v české Plzni“, případně „českého, nemajetného kandidáta“), dělnický původ („syna vdovy po dělníku“, případně „obětmi chudé matky vdovy“) nebo též jeho pocit ohrožení („budu v budoucnosti bez existence“). V navazující diskuzi se žáci pod vedením učitele mohou věnovat konstrukci protikladů mezi vlastní skupinou a těmi druhými, cizími - v tomto případě Židy.

Analytická tabulka může vypadat například takto:

Vlastnosti a činnosti připisované Židům	Vlastnosti a činnosti připisované Šedivému
přišli odjinud	v české Plzni
majetkově silní	nemajetného kandidáta
jsou dobře živi	budu v budoucnu bez existence

Interpretační fáze. Studenti rozkrývají historický kontext druhé republiky a dobového antisemitismu. Cílem této fáze je pochopení, že argumenty právníka Šedivého nebyly vedeny pouze nejistotou ohledně zajištění vlastní existence a založení rodiny, ale také situací před vypuknutím druhé světové války. Učitel může žákům poskytnout další texty a prameny, které blíže objasní dobové souvislosti a pomohou žákům zasadit jednání a představy autora žádosti do historického kontextu (viz doporučené zdroje níže). Může tak posloužit také učebnice dějepisu. V komentáři mohou žáci propojit žádost s dobovým kontextem. Kupříkladu větu „Výhled do budoucna je nyní za daného stavu pro mne jasný a hrozný” je možné kontextualizovat odkazem na politickou krizi, hrozbu války a související nejistotu. Pod tímto tlakem se zesiluje národnostní cítění a souběžně i negativní obrazy druhých. Šedivý by přivítal politickou změnu („nezmění-li se poměry”), což může odrážet dobový příklon k autoritativnímu způsobu vládnutí. Za vhodné výstupy této fáze práce můžeme považovat též otázky. Žáci se kupříkladu mohou ptát, odkud a kdy přišli majetní Židé do Plzně. Učitel může navázat výkladem o židovských přistěhovalcích, kteří přicházeli do ČSR pod tlakem sílícího antisemitismu v Německu.

V posledním kroku mají žáci za úkol přeformulovat žádost, aniž by reprodukovali jazyk antisemitismu. Cílem je dosáhnout pochopení, že sociální či jiné požadavky je možné a vhodné předkládat i bez rasistických argumentů a předsudků a že to je předpoklad pro konstruktivní diskuzi o nich. Je možné, že tento úkol bude pro žáky obtížný. Učitel jim může při práci nebo následné diskuzi pomoci některými příklady či otázkami. Je například možné zformulovat požadavky, které mají splňovat všichni advokáti? Můžeme například striktně požadovat znalost českého jazyka? Co je možné žádat od státu? Lze například požadovat podporu mladých nebo chudých kandidátů advokacie tak, aby si mohli založit vlastní advokátní kancelář? Vládu můžeme například žádat o to, aby uprchlíky podpořila jiným způsobem a rozmístila je rovnoměrně v celé zemi. V diskuzi je následně vhodné použít argumenty

porovnat, shrnout a následně se tázat, zda je taková žádost bez jazyka antisemitismu vhodnější pro skutečné řešení společenských problémů.

Doporučené zdroje:

DRÁPAL, Jakub: Postup advokacie proti židovským advokátům za druhé republiky a těsně po ní. In: ZOUFALÁ, Marcela – HOLÝ, Jiří (ed.): Rozpad židovského života: 167 dní druhé republiky. Praha, 2016, s. 245–72.

GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: Druhá republika 1938–1939. Svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě. Praha, 2004.

Antisemitismus a konec multietnické společnosti. In: FRANKL, Michal a kol.: Naši nebo cizí?: Židé v českém 20. století. Praha, 2013, s. 177–180. Dostupné z: [http://www.nasinebocizi.cz/wp-content/uploads/2014/02/3-10_Antisemitismus a konec multietnicke spolecnosti.pdf](http://www.nasinebocizi.cz/wp-content/uploads/2014/02/3-10_Antisemitismus_a_konec_multietnicke_spolecnosti.pdf)